

IRODALOMTÖRTÉNETI
KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI
CSÁSZÁR ELEMÉR

NEGYVENHETEDIK ÉVFOLYAM

A GRÓF VIGYÁZÓ-VAGYON JÖVEDELMÉNEK FÖLHASZNÁLÁSÁVAL
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

BUDAPEST 1937

KÖZLEMÉNYEK
KÖZLEMÉNYEK

Mosm. 15. III.

1602/XLVII

TARTALOM.

TANULMÁNYOK, ÉRTEKEZÉSEK.

	Lap
<i>Bajza József</i> : A szigetvári hős a horvát népepikában	10
<i>U. az</i> : Zrinyi és Krnarutić	131
<i>Elek Oszkár</i> : Homeros és Ossian. (Egy párhuzam története).....	366
<i>Riedl Frigyes</i> : Az initális a népdalban és Petőfi költészetében	1
<i>Szinnyei Ferenc</i> : Az irodalmi élet a Bach-korszakban.....	244, 341
<i>Timár Kálmán</i> : Kutona István történetiró, a jezsuita dráma művelője	30
<i>Voinovich Géza</i> : Buda Halála	113, 229
<i>Waldapfel József</i> : Balassi, Credulus és az olasz irodalom 142, 260,	354
<i>U. az</i> : Eötvös és Palocsay.....	22

ADATTÁR.

Barcsay Ábrám levelei Danczkay Józsefhez. Közli: <i>Gálos Rezső</i>	56, 180
Czakó Zsigmond-két ismeretlen levele. Közli: <i>Keményfy János</i>	68
Csokonai három kiadatlan levele. Közli: <i>Kardos Albert</i>	177
Egy Csokonai-vers ismeretlen változata. <i>Jancsó Elemér</i>	80
Dömötör János és Tolnai Lajos barátsága. <i>Dömötör János</i>	410
Eötvös József két ismeretlen irodalmi levele. Közli: <i>Waldapfel József</i>	192
A pesti Ephemerides megszűnése. <i>U. az</i>	64
Faludi Constantinusának kései előadásai. <i>Gálos Rezső</i>	191
Faludi Ferenc egy kiadatlan költeménye. <i>U. az</i>	297
Adalék Horatiusnak Kazinczyra tett hatásához. <i>Nagy Béla</i>	308
Indali Péter levele Gyulai Pálhoz. Közli: <i>Kozocsa Sándor</i>	409
ismeretlen vers-töredék a XVII. század második feléből. Közli: <i>Gulyás</i> <i>József</i>	305
Komjáthy Jenő kiadatlan költeménye. Közli: <i>Kozocsa Sándor</i>	79
A rimkoyács Kováts József (1786—1809) ismeretlen versei. <i>Gulyás József</i>	306
Léstyán Mózes iskoladramái. <i>Gálos Rezső</i>	296
Madách és Weber Demokritosza. <i>Tolnai Vilmos</i>	273
A nürnbergi Margit-legenda. <i>Timár Kálmán</i>	82
Mikszáth jegyzetei Gyulai költeményeihez. Közli: <i>Kozocsa Sándor</i>	409
Petelei István ismeretlen levelei. Közli: <i>U. az</i>	299
Reviczky Gyula és Jászai Mari. <i>U. az</i>	72
Shelley Queen Mabje és Az ember tragédiája. <i>Merényi Oszkár</i>	70
Szabolcska Mihály levelei Endrődi Sándorhoz. Közli: <i>Szabó Dávid</i> ...	276
Szabolcska Mihály levelezéséből. Közli: <i>Zsigmond Ferenc</i>	166

	Lap
Tiedgé kozák-dalának ismeretlen fordításai. Közli: <i>Gálos Rezső</i>	407
Tizenhetedik-századi irodalmunk idegen eredetű műveihez. <i>Turóczi-Trostler József</i>	304
Élményi János Tolnai Lajos költészetében. <i>Dömötör Sándor</i>	284
1. Tolnai Lajos únaszentgyörgyi emlékei	284
2. «Az urak» és a valóság	291
Tóth Kálmán ismeretlen levelei. Közli: <i>Csapláros István</i>	415
Tóth Kálmán ismeretlen verse. Közli: <i>U. az</i>	198
Tóth Kálmán három ismeretlen sírverse. <i>Károly Pál</i>	81
Vitkovics és Horatius. <i>Nagy Béla</i>	423
Vörösmarty Mihály ismeretlen drámái. Közli: <i>Halász Gábor</i> .38, 155,	378
Zilahy Károly kiadatlan levelei. Közli: <i>Kozocsa Sándor</i>	194

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Amade Antal, Várkonyi báró, versei. Kiadta Gálos Rezső. <i>Kocsis Lénárd</i>	316
(Arany) The Death of King Buda. By Watson Kirkconnell. <i>Tőkés József</i>	209
Báróczy Sándor feljegyzései a magyar nemesi testőrség életéből. <i>Gálos Rezső</i>	88
Benedek Marcell: Irodalom-esztétika. <i>Haraszthy Gyula</i>	97
Berzsenyi Dániel költői művei. Kiadta Merényi Oszkár. <i>Solt Andor</i> ...	318
Bikácsi László: Egy korszak irodalmi élete. <i>Kenyeres Imre</i>	429
Boronkay Antal: Az osztrák és a magyar történeti ballada. <i>Solt Andor</i>	211
Csóka J. Lajos: Mária Terézia iskolareformja és Kollár Ádám. <i>Kerekes Emil</i>	89
Dalmady Győző költői és prózai munkái. <i>Szabó Dávid</i>	208
Földváry Erzsébet Klára: A magyar Béranger-kultusz. <i>Császár Elemér</i>	209
Galamb Sándor: A magyar dráma története 1867-től 1896-ig. I. köt. <i>Solt Andor</i>	424
Gálos Rezső: Báró Amade László. <i>Keményfy János</i>	426
Gárdonyi Klára: Biedermeier a magyar költészetben. <i>Solt Andor</i>	210
Gedeon Jolán: Ady és a francia irodalom. <i>Gálos Rezső</i>	323
Halasy-Nagy József: Surányi Miklós. <i>Szabó Dávid</i>	428
Hankiss, Giovanni: Storia della letteratura ungherese. <i>Koltay-Kastner Jenő</i>	312
Hankiss, Jean: Défense et illustration de la littérature. <i>Keresztury Dezső</i>	315
Horváth János egyetemi előadásai. (Kisfaludy Sándor. Kisfaludy Károly. Katona József. Kisfaludy Károly évtizede.) <i>Farkas Gyula</i>	199
Husztai József: Orazio nella letteratura ungherese. <i>Császár Elemér</i> ...	95
Jancsó Elemér: A magyar szabadközművesség irodalmi- és művelődés-történeti szerepe a XVIII. században. <i>Gálos Rezső</i>	322
Jékely Zoltán: Az erdélyi magyar irodalom kezdetei a háboru után és Kuncz Aladár. <i>Kenyeres Imre</i>	430
József nádor iratai I.—III. k. Kiadta Domanovszky Sándor. <i>Gálos Rezső</i>	206
Keresztury Dezső: Arany János. <i>Császár Elemér</i>	320

TARTALOM

V

	Lap
Magyar versek könyve. Szerk. Horváth János. <i>Keresztury Dezső</i>	309
Pallas Debrecina. <i>Solt Andor</i>	92
Pallós Kornél: XVIII. századvégi szerzetes íróink és a felvilágosodás. <i>Solt Andor</i>	210
Pukánszky Béla: A mai osztrák irodalom. <i>Koszó János</i>	205
Sebestyén Károly: Shakespeare kora, élete, művei. <i>Gyulai Ágost.</i>	201
Szabó Richárd: Kozma Andor költészete. <i>Kozocsa Sándor</i>	96
Szent Mór emlékkönyv. Szerk. Vargha Damján. <i>Timár Kálmán</i>	90
Szentpétery Imre: A bölcsészeti kar története. <i>Gyulai Ágost</i>	83

IRODALOMTÖRTÉNETI REPERTORIUM.

Az 1936-ik évről. <i>Kozocsa Sándor</i> :	
I. Általános rész	98
II. Egyes írók. A—H.	212
III. I—P.	324
IV. R—Zs.	431
A szerkesztőhöz beküldött könyvek	112
Hibaigazítás	340

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

	Lap		Lap
Abafi Lajos, <i>Gesch. d. Frei-</i> <i>maurerei</i>	322	Balassi Bálint költészete 142—	
<i>Academia Augusta</i> tervezője 89,	90	154, 314, 317, 354—365; —	
adoma-irodalom a Bach-korszak-		költészetének jelentősége 146,	
ban	347	147; — ajándék-kísérő versei	
Ady Endre 208, 312, — a <i>Buda</i>		150; — az <i>Amarilli</i> hatása lí-	
<i>haláláról</i> 129; — és a francia		rájára 354—360; — olasz is-	
irodalom	323	meretei és olaszos műveltsége	
Aiskhylos	195	148, 361—365; — és az olasz	
Akadémia a Bach-korszakban 347,	348	irodalom 142—154; — Pet-	
Alapy Gáspár	136	rarca hatása 359, 360; — sze-	
Alexander Bernát	202, 274	relmi lírájának fogadtatása	
Amade Antal 426, 427; — élete		146; — <i>Chak Borbála nevére</i>	
316; — költészete	316—318	149; — <i>Credulus</i> és forrása	
Amade László élete és költé-		260—272; — <i>Kit egy szép</i>	
szete	426—428	<i>leány</i> 149; — <i>Mi haszon én-</i>	
Ambrus Zoltán	78	<i>nekem</i> (forrása) 354—358; —	
Angyal Dávid	231	<i>Te szép fülemüle</i> 151; — <i>Ví-</i>	
Apraxin Júlia: <i>On a beau dire</i>		<i>tézek karjokkal</i> (forrása) 358,	
195		359; — XL. és LVII. verse 359,	360
Aranka György 323; — levelei	80	Balassi-versszak	361
Arany János 251, 252, 257, 342,		ballada	211
350, 373, 377, 429; — egyé-		Ballagi Mór	413
nisége és költészete 320, 321;		Balogh Károly	273
— és Herder 374; — az <i>Ulas-</i>		<i>Ban Zrinski u Sigetü</i>	11
<i>ról</i> 126; — és Ossian 367; —		Baranyi László	88
Tassóról 126; — <i>Buda halála</i>		Barcsay Ábrahám 89; — élete	
113—130, 229—244; — an-		1790—93 56—64, 180—191; —	
golul 209; — <i>Dalnok buja</i>		levelei Danczkay Józsefhez	
374; — <i>Dante</i> 314; — <i>Kos-</i>		58*—64, 180*—191; — sza-	
<i>mopolita költészet</i> 375, 376;		badkőműves volta	57
— <i>Ősszel</i> 374, 375; — <i>Ráchel</i>		Bárótzai Sándor 56, 88, 89, 207,	
<i>siralma</i>	374	323; — naplójegyzetei 88, 89;	
Aszalay József <i>Szellemi omni-</i>		— <i>Védelmeztetett magyar</i>	
<i>busa</i> és Madách	273, 274	<i>nyelv</i> hatása	59
Attila a XX. sz. magyar irodal-		Batsányi János	312, 323, 366
mában	94, 95	Batthyány Lajos sírverse	*82
<i>Attilius Regulus</i>	296		

* A *-gal megjelölt számok azt jelentik, hogy az illető szöveget teljes egészében közöljük.

	Lap		Lap
Baudelaire	323	Dalmady Győző költészete.....	208
Bayer József dráma-története 425; — Shakespeare-dolgozatai ...	202	Dankó Pista levele Szabolcská- hoz	*169
bécsi irodalom	202, 203	Dayka Gábor.....	371
Bek Pál	177—180	Debreczeni Márton, <i>Kióvi csata</i>	315
Bembo, 363, 364; — <i>Gioia</i> <i>m'abonda</i>	152	Degré Alajos.....	251
Benedek Elek élete 92; — levele Szabolcskához.....	166	Denis Mihály.....	367
Beniczky Péter	317	deseterac-verssor	10, 11
Beöthy László 251; — füzetei..	347	Dobsa Lajos, 245, 258; — <i>Guten- berg</i>	351
Beöthy Zsolt 86, 87, 279; — a <i>Buda haláláról</i> 129; — Szabolcskáról.....	166	Dóczy Ferenc	136
Béranger hatása Dalmady Győzőre 208; — a magyar irodalomban 209, 210		Dömötör János 292; — élete 410 —415; — és Gyulai 412—414; —és Tolnai Lajos	410—415
Berczik Árpád (dr.)	209	dráma a Bach-korszakban 351, 352	
Bernáth Gáspár.....	251	dráma, magyar, 1867-1880 424—426	
Berzeviczy Albert.....	202	drámák, magyar nyelvűek, Nagy- szombathalomban	37
Berzsenyi Dániel 311; — költői művei.....	318—320	Dugonics András stílusa	95
Bessenyei György 57; — szabad- köművessége 322; — és Grass- né 90; — és Kollár Ádám ..	90	Eckhardt Sándor 149, 260, 262, 271	
biedermeier 211; — a magyar költészetben	210, 211	Egressy Gábor 376; — és Zilahy Károly	195—197
Blair Hugó Ossianról	366, 367	<i>Egyiptomi József</i>	296
<i>Boj na Sijetu</i>	18	élelapok a Bach-korszakban ...	347
Boufini	123	Endrődi Sándor és Szabolcska 276—284; — levelei Szabolcs- kához 171—173; — <i>Jogok</i> 277; — <i>Kincsesház</i> 309; — <i>Teme- tőben</i>	277
Brassay Sámuel.....	196, 257	Eötvös József 86; — levelei Köl- cseyhez *22, *192—193; *193 —194; — verseinek német fordí- tása 23—28; — versfordításai németből (Palocsay versei) 27, 28; — és Palocsay Tivadar 22 —29; — a <i>Karthusai</i> kelet- kezése	22—29
budapesti egyetem bölc. karának története.....	83—87	Ephemerides pol. et. lit. megszű- nése.....	64—67
Budina Sámuel krónikája ..	135, 136	epigramma.....	168
Budinić Simon	133	Eppelsheimer H. W.	94
bugarštica-verssor	10, 11	Erdélyi János, 127, 128, 257, 342, 349; — <i>Népdalok és mondák</i>	124
Bulyovszky Gyula.....	256, 258	Erdélyi László.....	92
Callimachus	122, 123	erdélyi magyar irodalom	430
Casteletti, Cristoforo, <i>Amarilli</i> 261, 262; — hatása Balassira 261—272, 354—365		Erzsébet- (Domonkos-apáca) legenda	82
Çesarotti Ossianról	368, 369	Fábián Gábor Ossianról ...	371, 372
Črno Ferenc krónikája... ..	135, 141	Faludi Ferenc és Amade László 427; — kiadatlan verse 297, *298, 299; — <i>Constantinus</i> előadásai	191
Czakó Zsigmond ismeretlen leve- lei	*68—70	Fazekas Mihály	312
Czirjék Mihály	89		
Czuczor Gergely	245		
Császár Elemér 202, 313, 314, 366			
Császár Ferenc	253		
Csató Pál Ossianról	372		
Csengery Antal	254, 257, 343		
Csengery Gusztáv, <i>Fogoly lengyel</i>	311		
Csokonai 199, 200, 311, 314, 320; — egyik versének ismeretlen változata 80, *81; — levelei Bek Pálhoz	*178—180		

	Lap		Lap
Fekete János gr.....	323	Herder 371; — és Ossian.....	367
Fényes Elek.....	245	Hevesi Sándor.....	202
Forgách Miklós gr.....	57	Homeros 366—376; — és Arany	234
Földi János.....	323	Horatius a magyar irodalomban	
földrajzi irodalmunk a Bach-		95, 96, 423; — hatása Kazin-	
korszakban.....	344	czyra.....	308
fővilágosodás, magyar.....	210	Horváth Endre, Pázmándi, szabad-	
Förhécz József Tolnai-életrajza		közüvéssége.....	322
	285, 286	Horváth István.....	86
francia írók Ossianról.....	369	Horváth János 323; — egyetemi	
Frankenburg Adolf.....	246	előadásai.....	199—201
Frey Dagobert.....	94	Horváth Mihály.....	245, 343
		Hugo Viktor hatása Dalmady	
Gál Ádám.....	136	Gyözőre.....	208
Gálos Rezső.....	319	Hunfalvy Pál.....	245
Gárdonyi Géza 278; — az epi-			
grammáról 168; — levelei		Ifjúsági irodalmunk a Bach-kor-	
Szabolcskához.....	*167—168	szakban.....	347
Gáspár Imre levele Szabolcskához	166	Imre Sándor.....	239
Geréczy Berta[lan].....	136	Indali Gyula.....	409
Gerstäcker.....	195	initális a népdalban és Petőfinél	1—9
Goethe Ossianról.....	368	Ipolyi Arnold, <i>Magyar mytho-</i>	
Gragger Róbert.....	126	<i>logia</i>	116, 117, 123, 127
Grass báróné 88, 89; — és		irodalmi élet a Bach-korszak-	
Bessenyei.....	90	ban 245—259, 341—353;	
Greguss Ágost 86, 87, 129, 202,		1861—1867 között.....	429
	256, 258, 342	irodalom-esztétika.....	97
Guarini, <i>Pastor fido</i>	260, 261	irodalomtörténeti kézikönyvek a	
Guzmics Izidor Homerosról és		Bach-korszakban.....	342
Ossianról.....	371	írói díjak a Bach-korszakban	250, 251
Gvadányi József.....	183	írói lexikonok a Bach-korszak-	
		ban.....	342, 343
		iskolai jegyzetes kiadás a Bach-	
		korszakban.....	343
		Iványi Ödön.....	78, 79
		Jakab Ödön.....	287
		Jászai Mari levelei Reviczkyhez	
		*75—79	
		Jenei Pál.....	91
		Jókai Mór 254, 258, 347, 348, 352;	
		— drámái 351, 352; — írói	
		dijai 251; — <i>Varchomiták</i> ...	248
		Jordanes.....	122
		Jósika a kritikáról.....	257, 258
		József nádor naplója a nemesi	
		főkelésről.....	207
		Jörgné Draskóczy Ilma Szabolcs-	
		káról.....	167
		Jungfer Justel, a testőrök párt-	
		togója.....	89
		Kačić-Niošić András 20, 21; —	
		<i>Pisma od bana Zvonice</i>	20
		<i>Kako Nikola ban Zrinski</i> ... 12,	13
		Kaprinai István.....	89

	Lap		Lap
Karácsonyi János	91	kritika a Bach-korszakban 252—258	
Kármán József	67	Krnarutič Bernát 19; — élete	
Károli Gáspár	237	131—133, 135; — irodalmi	
Kastner Jenő	148, 362	munkássága 133—135; — mint	
Katona István drámái 36—*37;		költő 139; — <i>Vazetje Segeta</i>	
— szabadkőművessége 322; —		<i>grada</i> 134, 135, 137—141	
a <i>Vak Béla</i> színlapja	*34	Krudy Ferenc Bárótzai-kiadása 88, 89	
Katona József..... 93, 199—201		Krúzselyi Erzsike és Szaboleska	
Katona Lajos	86, 87	166, 167	
Kazinczy Ferenc 67, 93, 95, 207,		Kuncz Aladár	430
315, 323; — Ossianról 369,		Kuthy Lajos Ossziánról	375
370; — rózsakeresztessége 322;			
— és Horatius	308	Lamartine hatása Dalmady Győ-	
Kazinczy Gábor	245	zöre	208
Kemény Zsigmond 142, 243, 251,		Lehr Zsigmond	239, 243
252, 255, 257, 342, 343, 429;		Léstyán Mózes 297; — isk. drá-	
— és Tóth Kálmán	415, 416	mái	296—297
Kéri Sámuel, <i>Keresztyén Seneca</i>		Lévay József	350
(forrás)	304	lexikonok magyar	341
Kerner István és Pelelei	303	líra a Bach-korszakban	349, 350
Kézai Simon krónikája	120	Lisznyai Kálmán 258, 349, 350;	
kiadás és könyvkiadók a Bach-		— Homerosól és Ossianról ..	376
korszakban	249, 250	Loisch János	127, 234
Kirkconnel Watson	209		
Kis János szabadkőművessége..	322	Madách Imre, <i>Ember tragédiája</i>	
Kisfaludy Károly 199, 200, 312;		315; — és a <i>Queen Mab</i> (Shel-	
— írói köre 199, 200; — <i>Szeget</i>		ley) 70—72; — és Weber <i>De-</i>	
<i>szeggel</i> jegyzetes kiadása	343	<i>mokritosa</i> 273—276	
Kisfaludy Sándor 199, 200, 312,		Madzsar Imre	91
314, 323; — naplója a nemesi		Mályusz Elemér	56
főlkelésről 207, 208; — Ossian-		Margit-legenda, nürnbergi.....	82
ról	370, 371	Medgyes Ferenc	194
Kisfaludy-Társaság a Bach-kor-		Medgyes Lajos Ossianról	375
szakban	348	<i>Mindenféle törvények 's rendtar-</i>	
Kiss József levele Szabolcskához		<i>tások</i> (forrás).....	305
*175—176; — <i>Czobor Erzsike</i>	311	Mikszáth Kálmán Gyulai versei-	
Kiss Károly	245	ről	409, *410
Koháry István	317	Mitrovics Gyula	128
Kollár Ádám 90; — a <i>Ratio</i>		Molnár János szepesi kanonok .	192
<i>educationis</i> szerzője	89, 90	Mór, szent, 90—92; — a magyar	
Komáromi Csipkés György 305, 306		irodalomban 91, 92; — legen-	
Komjáthy Jenő ismeretlen költe-		dája	91
ménye	79, *80	Móricz Zsigmond a gentrylátás-a	
Könyi János, <i>Ártatlan mulatság</i>		93; — és Móra Ferenc 93; —	
és <i>Várta mulatság</i>	346	és Szabó Dezső	93
Kováts József (rímkovács) ismer-		<i>Mujo Ljubovic pod Segetom</i> ...	13
etlen versei	306, 307	Munkácsy Mihály levele Szabolcs-	
Kozma Andor költészete 96, 97;		kához	*167
— és Arany 96; — és Béranger	97	Musset hatása Dalmady Győzöre	208
Kölcsey Ferenc 193, 208, 311,			
314, 366; — és Eötvös 192, 193		Nagy Ignác	244, 246
könyvkereskedések a Bach-kor-		Nagy Iván	343
szakban	348, 349	Nagy Lajos alispán	68—70
könyvterjesztés a Bach-korszak-		Nagy Miklós Szabolcskához	166
ban	349	Négyesy László 87, 122, 129, 139	
Köváry László	343, 344	nemesi főlkelés, utolsó	207, 208

	Lap		Lap
nemesi testőrség története 1760—1800.....	88, 89	Pukánszky Béla.....	374
néplapok és népies vállalatok a Bach-korszakban.....	345—347	Pulszky Ferenc.....	193
népszínmű.....	92	Putnik Lulu.....	209
<i>Nibelung-ének</i> 119, 120, 125, 126; — hatása a <i>Buda halálára</i> 231, 232		Ráday Gedeon	323
Nyomdánk a Bach-korszakban 348		Ragnina szonettjei és Balassi... 152	
Oláh Miklós	122, 123	Rákosi Jenő Szabolcskáról.....	166
olasz énekkultúra nálunk.....	148	<i>Ratio educationis</i> szerzője..	89, 90
olasz költészet hatása 142—154, 359, 360		Remellay Gusztáv.....	245
olvasó körök, magyar, a XIX. sz. idején.....	206	Réthy Lajos és Petelei.....	303
Orczy Lőrinc.....	57	Révai Miklós ismeretlen latin elégiája.....	*66—67
Ormós Zsigmond.....	344	Reviczky Gyula és Jászai Mari 72—79	
Oršić István.....	136	Reviczky Szevér sírverse *81; — és Zilahy Károly.....	194
Ossian 366—377; — a magyar irodalomban.....	369—377	Riedl Frigyes 1, 9, 86, 87, 129, 199, 202, 235, 260, 321	
osztrák balladaköltészet hatása a magyarra.....	211	Rimay János és Balassi B. 143—146; — Balassi B. költészetének jelentőségéről.....	144, 145
osztrák irodalom, mai.....	205, 206	Salamon (isk. dráma).....	296, 297
Padova szerepe a magyar irodalomban	361—365	Salamon Ferenc 119, 125, 235, 256, 258, 429	
Pákh Albert.....	248, 253	Schallenberg és Balassi.....	361
Pálffy Albert.....	245	Sebők Zsigmond.....	277, 278, 283
Palocsay Tivadar báró 22—29; 193; — költeményei 23, 24, 26—28		Shakespeare kora, élete, művei.....	201—205
pásztor dráma.....	260, 261	Shelley <i>Queen Mab</i> jének hatása Madáchra.....	70—72
Pázmány Péter.....	315, 318	<i>Smrt Sulejmana pod Segetom</i> ..	18
Péczeley József <i>Henriade</i> -fordítása.....	93	<i>Smrt Zrinovića Nikole</i>	17
Pesty Frigyes és Tóth Kálmán 417, 418		<i>Societas literaria</i> 1771.....	89
Pelegrinović Miša.....	133	Spányi Béla.....	75
Petelei István 279; — levelei *299—303; — levele Szabolcskához.....	*175	Sperone Speroni.....	363
Petőfi Sándor 234, 236, 245, 255, 314, 377; — költészetének népiessége 1; — népdalainak kezdő képe 1—9; — <i>Homér és Osszián</i> 373; — <i>Szeptember végén</i>	8	Spilenberg Pál.....	64—67
Petrarca 149, 356, 362, 365; — hatása Balassira.....	359, 360	Srepel Miivoj.....	21
Petz Gedeon.....	120, 123	Sturm Albert.....	232
(<i>Politika Philosophiai</i> ...) <i>Reudes életnek példája</i> (forrás) ..	304	Surányi Miklós élete és művei 429, 430	
Pompéry János.....	253, 255	Sylvester János humanista öntudata.....	143, 144
Pray György 207; — drámái..	31	Szabadkőművesség, a, irodalmi szerepe	322, 323
Prielle Kornélia és Petelei.....	302	Szabó Dezső líraisága.....	93
Priskos rhetor.....	121, 122, 124	Szabó Károly mint újságíró....	308
Prohászka Ottokár.....	282	Szabolcska Mihály 166—177; — Prohászka O.-ról 282; — vélemények költészetéről 166—167; — levelei Endrődi Sándorhoz *276—284; — Ferenczy Gyulához *176—177; — <i>Dal az anyai csókról</i> 170; — <i>Dal a betűről</i>	171
Propertius és Balassi.....	357	Szalay László.....	348
		Szász Béla (id.).....	413, 414

	Lap		Lap
Szász Károly (a püspök) 128; — <i>Trencsényi Csák</i>	113, 229	Tolnai Lajos családi és duna- szentgyörgyi emlékek költésze- tében 284—293; — és Dömö- tör János 410—415: — <i>Al- végi kőháznál</i> 285, 294; — <i>Bakaraszti javasasszony</i> 293; — <i>Dávid pap lesz</i> 289, 296; — <i>Édes mostoha</i> 289; — <i>Eladó birtokok</i> 288; — <i>A falu urai</i> 287, 294; — <i>Hogy a tojás?</i> 289; — <i>Hű feleség</i> 293; — <i>Malvin kisasszony</i> 286; — <i>Mostoha anyja</i> 286; — <i>Ron- gyos</i> 289; — <i>Szentistváni Kéry-család</i> 289; — <i>Új fő- ispán</i> 292; — az <i>Urak</i> és a valóság	291—296
Széchenyi Ferenc szabadkőmű- vessége.....	322, 323	Tolnai Vilmos	236, 237, 241, 242
Széchy Károly.....	87	Tomitano Benardino 362; — a magyar dalról	146, 147
Szegedy Rezső 10—12, 15—17, 20, 21	20, 21	Tompa Mihály	246, 255, 350
Szegfi Mór	256	Tóth Kálmán 246, 253—256; — verse*198; — ismeretlen sírver- sei*81—82; — levele Gyulaihoz *418—422; — Kemény Zs- hoz *415; — Pesty F.-hez *417—418; — Pompéryhez *416, 418; — Ráth M.-hoz *417; — Toldyhoz *419—422; — élete 419—421; — lírája 350; — hatása Dalmady Gyö- zöre 208; — <i>Nők az alkot- mányban</i>	418
Székely József.....	256	Tóth Lőrinc	245, 341
Szelestey László.....	350	történeti ballada, a magyar....	211
Szemere Bertalan.....	193	történetírásunk a Bach-korszak- ban.....	343, 344
Szemere Miklós Ossianról.....	375	Trattner terve a <i>Szigeti vesze- dem</i> kiadására	67
Szemere Pál és Eötvös 193; — <i>O és új Főli dal</i>	193	Udvarló líra, a magyar, a XVI. sz.-ban	148
Szentjóni Szabó László levele Spissichhez	207	Vadnai Károly 258; — levelei Szabolcskához.....*169—171	
szerelmes ének, magyar, a XVI. sz. közepéről	147	Vahot Imre	254
szerzetes írónk és a fölvilágoso- dás.....	210	Vajda János 3, 256, 258, 417, 429	
Szigeti József, <i>Falusiak</i>	352	Vajthó László	309
Szigligeti Ede	352	Vállas Antal	192
Szilágyi István Ossianról	374	Vargha Damján	91, 92
Szilágyi Sámuel <i>Henriade</i> -fordí- tása	93	Vargha Gyula	208, 277
Szilágyi Sándor 412—414; — és Petelei.....	299—302	Vas Gereben	254
Szini Károly.....	258	Verancsics Antal	134
Szinnyei Ferenc	425	Verlaine	323
Szinnyei József (id.) Szabolcskáról	166	Verseghy Ferenc 207; — zsengei	298
Szomaházy István levele Sza- bolcskához.....	166	Versényi György levele Szabolcs- kához	166
szobatosok (baráti társaság) ..	280		
Tasso 114, 315, 363; — <i>Aminta</i> 260, 261	260, 261		
Tatár Péter ponyvai	346, 347		
Teleki József gr. (koronaőr) 182, 184—187	182, 184—187		
Teleki József gr. (történetíró) 343 természetérzék a régi magyar irodalomban	343		
Tersztyánszky Dániel	89, 90		
Thaly Kálmán, <i>Árpád apánk</i> ...	311		
Thierry Amadé	116		
Tiedge, <i>Der Kosak u. sein Mäd- chen</i>	407, 408		
XVII. századi ismeretlen vers- törődék	*305—306		
Toldy Ferenc 86, 87, 120, 197— 199, 309, 310, 319, 322; — munkássága 341, 342; — Os- sianról és Homerosról 372; — és Tóth Kálmán 419—421; — és Zilahy Károly.....	197, 198		

	Lap		Lap
villanellák hatása Balassi B.-ra	153—154	Zárlat-szó	171
Vitkovics Mihály és Horatius ...	423	Zempléni Árpád és Petelei	303
Voinovich Géza ..	70, 209, 321, 374	<i>Zenitba Zrinovića Nikole</i>	16
Vörösmarty 127, 234, 236, 245,		Zichy Antal	245
311, 312; — címtelen dráma-		Zilahy Károly 429; — levelei	
töredék *50—55, *155—165,		*194—198; — Aiskhylos <i>Pro-</i>	
*378—405; — ismeretlen fia-		<i>metheuse</i> 195; — <i>Jávorágak</i>	
talkori kéziratos munkái 33—		195, 196; — <i>Költőnök</i>	197
40; — <i>Szilágyi a világosi vár-</i>		Zlinszky Aladár	120, 309
<i>ban</i> *405—406; — <i>Tatárjárás</i>		Zoerard-legenda	91, 92
<i>után történt eset</i> (drámai tö-		Zolnai Béla	145
redék) *40—50; — <i>Tündér-</i>		Zoranić Peter	133
<i>völgy</i> 126; — <i>Zalán</i> ...	127, 128	Zrinyi, a szigetvári hős, a hor-	
<i>Vuk despota i ban Zrinjanin</i> ..	17	vát népepikában 10—21; —	
		rabságáról szóló horvát cikkek	14, 15
Waldapfel Imre	94	Zrinyi a költő 114, 314, 317, 318;	
Weber <i>Demokritos</i> a 273; — és		— Balassi B.-ről 146; — és	
Madách	273—276	Crpko krónikája 137—141; —	
Wesselényi Miklós (id.) ...	183, 187	és Krnarutić 131, 137—141;	
Wiklund Bernát	276	— <i>Szigeti veszedelem</i> 10—15,	
		19, 126, 127, 144; — tervezett	
Yggdrasil-fa	126, 128	kiadása 1793-ban	67
		Zsilinszky Mihály Szabolcskáról	166

AZ INITIÁLIS A NÉPDALBAN ÉS PETÖFI KÖLTÉSZETÉBEN.

Riedl Frigyes kiadatlan Petöfi-tanulmányát véletlenül találtam meg a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi-Könyvtárának ritkaságokat őrző Révay Ferenc-szekrényében. A szöveg egyetlen példányban maradt fenn, mint kefelevonat. A tanulmányt Riedl a *Beöthy-émlékkönyv* (1908) részére készítette, de csak megkésve készült az el s így kiadatlanul maradt. Mint minden, amit a kiváló irodalombölcsező készített, ez is érdeklődésre tarthat számot és az irodalomtudomány sokban hasznát veheti. A speciális témát feldolgozó tanulmány gondolatai teljesen eredetiek; korábbi Petöfi-dolgozatában (*Petöfi Sándor*. Beöthy-Badics: *Képes magyar irodalomtörténet*. II. köt. 1896. 523—540. l.) nincs nyoma, a későbbiekben (*Petöfi szabadság-szeretete*. Petöfi-Almanach. 1909. 107—116. l.; *Korhatások Petöfi költészetében*. A Kisfaludy-Társaság Évlapjai. 45. köt. 1911. 21—36. l.), sem; *Petöfiről* írt könyvében, melyet egyetemi előadásai alapján a Kisfaludy-Társaság és a tanítványi kegyelet két évvel Riedl halála után adott ki (1923), nem használta föl. A tanulmány közlésének megengedéseért dr. Bartoniek Emma úrnő ezúton is fogadja hálás köszönetemet.

Kozocsa Sándor.

A tanulmány történetét kiegészíthetem azzal, hogy Riedl, mivel dolgozata nem jelenhetett meg az *Emlékkönyvben*, a maga költségén kiszedette és egy finom papíron gondosan kiállított kefelevonatát átadta Beöthy Zsoltnak. Közlésével nemcsak Riedl Frigyes emlékének áldozunk, hanem szolgálatot teszünk a tudománynak is. A szöveget betűszerint híven adjuk.

Szerk.

Petöfi költészete népies, mert megtaláljuk benne a népies hang mellett a népdal szerkezeti fősajátságát is.

A magyar népdal egyik fősajátsága a következő szerkezeti beosztás: A magyar népdalnak rendszeren van valami feltűnő, megindító motívuma, mely elválik a népdal tartalmától. Ez igen fontos sajátság, mely kapcsolatos a magyar népdal lényegével. Ezt a sajátságot szellemileg is, technikailag is meg akarom vizsgálni a magyar népdalnak pszichológiája révén. Két része van tehát a népdalnak: egy megindító mozzanat, azután következik maga a költemény. Van egy megelőző accord, a népköltő ezt megüti, azután következik maga a dal. Van tehát benne mindig valami előzmény, valami megkezdő motívum, melyet ezúttal a népdal *iniciális*-ának nevezek.

Például:

*Fönn száll a pacsirta,
Az eget hasítja —
Fordulj felém rózsám,
Csókold meg az orcám,
Ugy se soká látsz már.*

vagy:

*Érik a szőlő,
Hajlik a vessző,
Borul a levele,
Két szegény legény
Vándorolni készül,
De nincs kenyere.*

A dőlt betűs kezdő sorokat nevezem iniciálisoknak.

Minő viszonyban van a megindító mozzanat, az iniciális magával a költeménnyel? Betűkkel jelezve: I és T. Lehet, hogy I és T(-költemény tartalma) nincs semmiféle belső kapcsolatban, az iniciális a költőnek szeszélye, mintegy véletlen.

Például:

Esik eső a harasztton.
Nem kapok én a paraszton.

Három éle van a sásnak —
Szebb szeretőm van mint másnak.

Ha az iniciális nem függ össze semmikép a költemény voltaképeni tartalmával, háromféle eset lehetséges. A költő vagy említ valamit az iniciálisban a külvilág jelenségeiből, a mit véletlenül ép akkor látott és ehhez a látványhoz hozzákapcsolja a költeményt. Itt a véletlen dönt. Vagy a rím kedvéért egészen mechanikusan a költemény élére csap egy sort, mely a költemény voltaképeni kezdő sorával rímel. Vagy pedig egy más népdalból vesz át egy iniciális, a mely tulajdonképp nem ide való. Az iniciális ezekben az esetekben véletlen vagy mechanikus. A legtöbb esetben azonban és a valóban költői példákban van benső kapocs. Miféle kapocs? Itt az emberi szellemnek bizonyos működésére kell figyelni, hogy ezt a kapcsot megértsük s megismerjük a szálakat, melyek I-től T-hez vezetnek. Ezek ugyanazok, melyek általán egy gondolat-tól a másikhoz vezetnek. Egy gondolat után következik az ember szellemében a másik gondolat. Milyen kapocs van az egyik gondolat és a másik közt, mi itt a híd? Ha az emberi észjárást vizsgáljuk, akkor a következőt fogjuk tapasztalni. Az egyik gondolat felkelti a másikat: I felkelti T-t a népköltő phantasiájában. Hogyan keltheti fel, hogyan idézheti elő? Oly módon, hogy a két eszme, a két gondolat bizonyos eszmetársulási viszonyban van. Az első emeltyűje az utána következő másodiknak társulási kapcsánál fogva. A második feltűnik, mihelyt az első agyunkban megjelent.

Lehetséges, hogy a második gondolat feltűnik az első után, azaz eszmetársulás létesül, mert a két gondolat között helybeli kapocs van, lokális összefüggés. Ez az eszmetársulás egyik módja. A másik az időbeli kapcsolat. Két dolog egyidőben történt és most, ha egyik dologról van szó, eszembe jut a másik, csak azért, mert egyidőben hatottak szellemre. Lehetséges harmadszor valami ok és okozati kapcsolat. A másik gondolat feltűnik, mert az első causalis nexusban van vele, mert a második okozata az elsőnek. De lehet negyedszer két külön gondolat közt az a kapocs is, hogy a második hasonlít az elsőhöz; azért tűnik fel a második gondolat, azért merül fel mintegy a semmiből, mert hasonlít az elsőhöz, azaz a gondolat asszociációnak negyedik módja az analogia.

Erre vonatkozólag főgondolatom a következő: A gondolat-összekapcsolásnak ezt a négy módját, mely a psychológiának örök törvénye, követi a mi népdalunk is két szerkezeti részének összekapcsolásában. Azaz az iniciális és a tartalom (I és T) összefügg vagy oly módon, hogy I és T között helyi kapcsolat van, vagy oly módon, hogy a kapcsolat időbeli, vagy okozati kapcsolat, vagy analogia van közöttük.

Mind a négy általános formulára sok a példa népdalaink között. A népdal compositiója tehát abban áll, hogy a népdalköltő képzelete révén összekapcsolja I-t és T-t, vagy helyi, vagy időbeli, vagy okozati vagy analogiás módon. Ez a magyar népdal egyik fősajátága. A magyar népdalnak ez a fősajátága megvan azután Petőfiben is, de megvan nagyobb művészetel, mint a népdalban.

I. Példa a népköltészetből a két szerkezeti rész helyi kapcsolatára:

Kicsiny falu, fehér ház.
Édes rózsám, mit csinálsz?

A leány egy kis faluban lakik fehér házban; amint a népköltő ezt látja, eszébe jut kedvese. Ez a helyi kapcsolat. Ha a magyar baka kinn van Milanóban (az ötvenes években sok magyar volt kinn, többi között Vajda János a költő is, mint közkatona) és látja a sok tornyot, (mert a mint az olasz városokban mindenütt, Milanóban is sok a templom), a költő ebből a helyi körülményből alkotja meg az iniciális:

Nagy-Abonyban csak két torony látszik,
De Majlandban harminczkettő látszik,
Inkább nézném az abonyi kettőt,
Mint Majlandban azt a harminczkettőt.

A helyi kapcsolat sokkal költőibb, ha a költő beléhelyezi magát abba a helyzetbe, amelyet az iniciális megjelöl, beléhelyezi önmagát és a hangulatával hozzákapcsolódik. Tehát I-ben rajzol, mondjuk egy természeti jelenséget, T-ben önmagá-

ról szól, azután behelyezi magát a költő I-be, de I-t nem azért említi, mert külső jelenség, hanem azért, mert az I megfelel valami lelki hangulatnak. Ez már sokkal művészebb, de ez a kapcsolat is voltaképp helyi. Pl. a népköltő az erdőn jár ősszel:

Amerre én járok,
Még a fák is sirnak,
Gyenge ágaikkal
A levelek hullnak.
Hulljatok levelek,
Rejtsetek el engem stb.

II. Példa arra, hogy a megindító mozzanat a költemény tartalmával *időbeli* kapcsolatban van:

Buzával él a vadgalamb,
Szomorún szól a nagy harang.

Mialatt a költő látja maga előtt a vadgalambot, azalatt szomorúan szól a nagy harang. Más példa:

Hej a toronyra sütött a nap,
Hej, beharangoztattott a pap.

III. Ritkább a népdal iniciálisaiban az *ok és okozati összekapcsolás*. Miért? Az ok és okozat ugyanis valami prózaibb, mint az idő és a hely viszonya, vagy az analógia; valami, ami a tiszta gondolkozás eredménye és nem annyira költői, mert nem ébreszt fel oly könnyen képeket, nem indítja meg oly hamar képzeletünket és nem ad annyira alkalmat érzelmek keltésére. Példa a népköltészetből:

Harangoznak Csengerbe',
Vajjon ki halt meg benne?
Egy szép barna legénynek
Szeretője szegénynek.

Harangoznak azért, mert meghalt valaki.

IV. Igen gyakori az analógia révén való összekapcsolás, mert ez ad legtöbb anyagot képzeletünknek.

Néha a hasonlóság csak egészen külsőleges és akkor már összefolyik a hasonlóság, a megindító mozzanat és a költemény további tartalmának hasonlósága, a gondolatritmussal. Ilyenkor valami külső, mintegy zenei analógia van.

Három dinnye van egy száron, mind sárga,
Három szeretőm van mostan, mind árva, stb.

Ez inkább játékszerű, itt még megvan az analógia, de csak egy szóban, a «három» szóban központosul.

Három levele vagyon az epernek,
Három szeretője van a legénynek.

Épp ilyen, inkább mondattani analógia van azokban a népdalokban, melyek kezdete e kérdésekre: mi vagyok? és azután felel: mi nem vagyok? Ez azután ahhoz vezet bennünket, ami már egészen verstani elem: a gondolatpárhuzamhoz. Láthatjuk, hogy a gondolatpárhuzam csak egy fajtája ennek az analógiás szerkezetnek, melyről most szólok és mely a gondolatassociációnak egyik fölve. Külsőlegesen, de már nem ritmikusan alapon van felfogva a következő analógia:

Csuszik szürke lovam télen patkó nélkül,
Én már nem lehetek el rózsám nálad nélkül.

A ló érzi a patkó hiányát, én érzem a kedvesem hiányát ez a legkülsőbb analógia, de elég arra, hogy a költő ezt az initiálist szerelmi bánatához kapcsolja.

Szintén különleges véletlen analógián alapul ez a megkezdés:

A mi kutyánk neve Tarna,
Az én szeretőm is barna. (T. i. mint a Tarna.)

Mindenki érzi, hogy már egy fokkal költőibb az analógia alkalmazása ebben:

Nagy árnyéka van a fának,
Nagy híre van a szép lánynak.

Itt nemcsak e szó: *nagy* hidalja át a két sort, hanem egy metaphora is, melyhez hasonló rejlik e közmondásban: «Nagy fának nagy az árnyéka».

Ennél is költőibb fajtája az analógiának a természeti jelenségek hasonlósága a lelki jelenségekkel. A zavaros folyóvíz a kedv megzavarodásához hasonlít a magyar nép felfogása szerint.

Foly a Duna zavarosan,
Néz a rózsám haragosan...

Más példa e felfogásra:

A Tisza, a Duna be zavaros,
Az én kis galambom be haragos.

Ha a természeti jelenség *több jegye* hasonlít az emberi lélek jelenségéhez, támad a szimbolikus felfogás.

Erre alá piros az ég alja,
Haragszik a babám édesanyja.

Itt belső szimbolikus kapcsolat van. Most következik egy külső kapcsolat:

A csillag, a csillag az égen jár,
A szívem, a molnár a réten jár.

A hasonlóság itt az, hogy mindkettő jár: a csillag is, a molnár is. I-t és T-t voltaképp csak egy szó köti össze, a «jár» szó; az analógia itt úgyszólván csak fonetikus. Ellen-

ben az első analogiában az ég pirossága zivatart jelent, a zivatar pedig jelenti azt, hogy az öregasszony haragszik. Ez mintája Petőfi *Esik* költeményének.

Néha a megindító mozzanat nemcsak egy rövid jelzése valami természeti, vagy külvilági tünetnynek, hanem egy egész kis scéna. Ez a legérdekesebb a magyar népdalokban és ezekből alkotta meg Petőfi költészetének legnagyobb remekeit.

V. Példa az analógiás kapcsolatra:

Csillagos az ég, csillagos,
Rózsafa levele harmatos,
Rózsafa levele szakadj rám,
Kedves édes rózsám, nézz reám!

A három első sor természeti jelenségeket konstatál. Ez a megindító mozzanat. E három sor és a következő negyedik sor között a hasonlóság kapcsolata van, azaz a költő hasonlóan találja a rózsalevél hullását azon érzéshez, mely elfogja, ha kedvese ránéz. Hasonlóképp analógia van I és T között ebben:

Káka tövén költ a rucza,
Jó földben terem a búza.
De a hol a hü lány terem,
Azt a helyet nem ismerem.

Látjuk tehát, hogy a négy főmód, mely szerint az ini-
tiális, a költeménykezdet csatlakozik a voltaképeni költemény-
hez, megfelel az emberi elme gondolatársítása négy főmód-
jának.

Az utolsó népdali forma már Petőfihez húz. Mennél inkább
lelki tartalmú a népdal ini-
tiálisa, annál inkább *közeledünk* Petőfi
költészete felé.

E négy associatio-eltvre könnyű Petőfi költészetében is
megfelelő példákat kimutatni.

Aki csak lapozgatja Petőfit, találhat hasonló példát. Én
csak egy-két mintát akarok felsorolni. *Helyi* kapcsolat:

Zöld leveles, fehér virágos akácza
Kék ruhában szőke kislány ül alatta.

Ezután a leányról szól a költemény.

Épp így könnyen lehet találni, vagy emlékezetből fel-
idézni példát az *időbeli* kapcsolatra. Ritkább az *okozati* kapcsolat.

A hegyoldalt venyigesor takarja,
Megvert engem az uristen haragja,
Avval vert meg engemet,
Hogy venyigét teremtett.

Leggyakoribb kapcsolati módja az ini-
tiálisnak Petőfinél az
analógia. Mindazon költeményei között, melyekben népdalszerű
megindító bekezdései vannak, 90% analógiás szerkezetű. Ez leg-

kedveltebb compositionális formája, melyben rendkívül nagy gazdagságot fejleszt ki. Már 1842-ben, tehát 19 éves korában is van ilyen költeménye.

Mi haszna, hogy a csoroszllya
Az ugart felhasználja?
Hogyha magot nem vész bele,
Csak kóróval leszen tele.

Hejh kis leány, pillantatod
Mélyen a szívembe hatott;
Mint a földet a csoroszllya,
Azt keresztülhasogatta.

Megvan ez a szerkezet az ugyanezen évből való *Két vándor* című költeményében. Ez nem egészen népdalszerű, de kétség-telenül a népdal hatása alatt keletkezett. A két vándor: a patak és az ifjú. Magas hegyek között vándorolnak. Az ifjú csüggedten, hallgatagon, a patak szikláról-sziklára szökkenve, vígan csörgedezve. Amint azonban a rónára érnek, szerepet cserélnek:

Hallgatnak a habok
S ballagva lejtnek,
Míg gyors szökés között
Az ifjú dalt zeneg.

A paralellismus tehát itt ellentétes. Epp úgy, mint első költeményeiben, majdnem mindenikben meg lehet találni, ha nem is ilyen világosan, de legalább elrejtve, metaphorák alatt a népdalszerű elemeket, az analógiás kapcsolatot. Még azokból a későbbi költeményekből is, melyekben a forradalmi vihar zúg, kihallszik a népdal édes patakcsörgése. Szintén 1842-ből való a *Vadonban*. Itt a költő abból indul ki, hogy felette a csillagos éj van, ezek a csillagok vezetnek, de nem jól fogják vezetni, mert a lány szem még tündöklőbb vala és az sem vezette jól. Itt is megvan ez a kettős mozzanat: a megindító mozzanat, melynek azután a hasonlóság kapcsán felel meg a költemény tartalma, úgy mint ebben:

Érik a gabona, Melegek a napok,
Hétfőn virradóra Aratásba kapok,
Érik a szerelmem is, Mert forró a szívem,
Légy te aratója, Édes egyetlenem!

Tehát a külső, földmívelési tény, itt is össze van kapcsolva egy pszichológiai ténnyel, a költő szerelmével az analógia alapján. Epp ilyen:

A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyiljék, ha jó a szép kikelet;
Kikelet a leány, virág a szerelem,
Kikeletre viritani kénytelen.

Néha azután tréfásan alkalmazza Petőfi ezt a népdalszerű compositionális sajáttságot. Így az *Esik, esik, esik...* című költeményében a népdalnak a motívuma szépen át van alakítva a költemény alapmotívumává:

Esik, esik, esik, Csókeső esik;
Az én ajakamnak Nagyon jól esik.

Az eső, az eső Villámlással jár;
A szemed galambom, Villámló sugár.

Mennydörög, mennydörög A hátunk megett;
Szaladok galambom, Jön az öreged.

Itt három természeti jelenséghez: az esőhöz, a villám-láshoz és a mennydörgéshez hozzá van kapcsolva három pszichológiai jelenség a költő életéből, még pedig hozzá van kapcsolva a hasonlóság alapján. A későbbi költeményeiben is megvan ez a szerkezet, de már nagy költői szárnyalással átalakítva. Ime egy példa, ahol teljesen népdalszerű:

Rózsabokor a domboldalon,
Borulj a vállamra, angyalom...

Népdalszerű analogia rejlik e kezdetben is:

Kemény szél fúj, lángra kap a szikra,
Vigyázzatok a házaikokra,
Hátha mire a nap lehanyatlík,
Tűzben állunk már tetőtől talpig.

Az idők viharában majd lángra kap a forradalmi szikra. Egy példát akarok még felemlíteni, melyet mindenki ismer, arra, hogy hogyan alkalmazza Petőfi ezt az analógiás szerkezetet később, már nem egészen népdalszerűen, de mégis a népdal szellemében, legszebb költeményében a *Szeptember végén* címűben. És ebben a költeményben, mely a magyar költészetnek, s talán többet mondhatunk: az emberi szellemnek egyik remeke, ebben megtaláljuk a magyar népdalnak épp most jellemzett szerkezetét, magasabb költői sphaerába emelve. A költői öskertben a mézeshetekben reálehel a jövő sejtésének szele.

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bércki tetőt.

Itt a költő, éppúgy, mint a népdal, élénk állít egy külső jelenetet, nem ugyan egy sorban, mint a népdal szokta, hanem négy sorban. A nyáriasan gyönyörű tájkép fölé magasan emelkednek a bércek, melyeken már szeptemberben friss hó van; különösen reggel, mielőtt még a nap odatűzne, lehet magas hegyeken havat látni. Miért említi mindezt, mi köze van a

voltaképeni költeménynek, mely az elmúlásról szól, a kerti virágokhoz, az ablak előtt zöldelő nyárfához és a friss hóhoz, mely ott villog a hegy tetején?

Még ifju szívemben a lágsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De ime sötét hajam őszbe vegyül már,
A tél dere már megüté fejemet.

A külső természeti jelenség után jön a pszichológiai jelenség: hozzá van kapcsolva az analogia alapján. Amint itt lent a kertben még nyár van, úgy az én szívemben is megvannak a forró érzelmek, de amint ott a hegyen fenn már friss hó mutatkozik helyenkint, úgy mutatkoznak már fehér szálak a fejemen, mutatkozik a jövendő tél. A tájkép megadja a költőnek az analogiának kapcsán a költemény fonalát, mely tovább vezet. Úgy mint a hajamban már mutatkoznak a fehér szálak, úgy múlik el az ember. Mint a nyár, az ifjúság, úgy múlik el a többi életkor is: az élet. El fogok múlni én is. Itt a boldogság napjaiban elmondja, hogy mi lesz szerelmének jövője. «S rábírhat-e majdan — kérdi a fiatal költő — egy ifju szerelme, hogy elhagyod érte az én nevemet?» Tudjuk, hogy erre a szépen stylizált, rhythmikusan hullámzó kérdésre az élet azt felelte borzasztó, illuziófosztó módon: igen. Erre gondol Petőfi is. Igen, el fogod hagyni az én nevemet, de még akkor is, ha elhagyod az én nevemet, siromból feljövök, akkor is szeretni foglak.

Látjuk tehát, hogy Petőfi költeményeinek constructiv eleme népdalszerű: a magyar népdalnak egyik fősajátsága, az initiális, mint alapváz, megvan mint megindító mozzanat Petőfi legszebb költeményeiben is:

RIEDL FRIGYES.